

Zoodra de zachte Meinacht van het leven komt, die dit wonder over ons zal brengen, zullen verdwijnen de vragen van kunst en techniek, die in wezen geen vragen zijn en dus niet gesteld behooren te worden. Maar het feit alleen, dat een gansche wereldtentoonstelling die vraag tot haar hoofd-thema maakt, bewijst hoe ver wij nog af zijn van het ontdooien der bevroren krachten.

II. DE BOUWKUNST DOOR JEAN BADOVICI¹⁾

HOE ver zijn wij thans? Eén resultaat is tot heden bereikt, n.l. dat alle tegenwoordige kunstenaars, jong en oud, zonder uitzondering, aarzelloos de uitkomsten hebben toegepast van het heroïsch tijdperk der bouwkunst, en dat deze tentoonstelling ten slotte slechts de heiligende erkenning beteekent van die groote figuren, die hun leven hebben gegeven aan hun taak en die geloofd hebben in hun tijd.

Aan hen is het te danken, dat een algemeene zienswijze is losgewerkt en er toe gebracht de macht te erkennen der moderne wetenschappelijke middelen, welker toepassing in de bouwkunst zich uitstrekt van het hart der constructie tot over haar natuurlijk element: het leven.

Wij zullen, bij deze beschouwingen, niet spreken van hetgeen de verschillende paviljoens bevatten, van al die rijkdommen, die het menschelijk genie heeft opgehoopt en waardoor de verschijning mensch zoo sterk naar voren komt in het universeele leven. Teekenen wij slechts het resultaat op! Trachten wij dit resultaat te verklaren en de draagkracht ervan aan te wijzen!

Ons tijdperk is er een van constructie. Heden is het mogelijk te constateeren, dat de ontwikkeling der moderne bouwkunst het logisch gevolg is van een identieke evolutie in het politiek en sociaal domein.

De tegenwoordige wereld is ten prooi aan een universeele malaise; tegen-gestelde krachten tarten elkaar op alle gebieden; de verwarringen in de politiek zijn uiting van een gesmoorden wrok tegen de verdrukkende machten van het verleden; de economie ondergaat de schokken van een nog onbekende zwangerschap; de oude moraal stort in bij den algemeenen staat van onverschilligheid of minachtend cynisme; en de gespannen menschegeesten hopen slechts op een regeneratie, die hen moet redden van de dreigende catastrofe. Niemand kan ontkennen dat het gebiedend noodzakelijk is, den zin te ontdekken der nieuwe krachten die aan den dag treden en der machtige ver-

¹⁾ Jean Badovici (geb. 1893) architect te Parijs; bouwwerken in het Zuiden van Frankrijk en in Bourgogne; oud hoofd-redacteur van het avant-garde tijdschrift *l'Architecture Vivante*; verscheidene publicaties over architectuur, plastiek, enz.

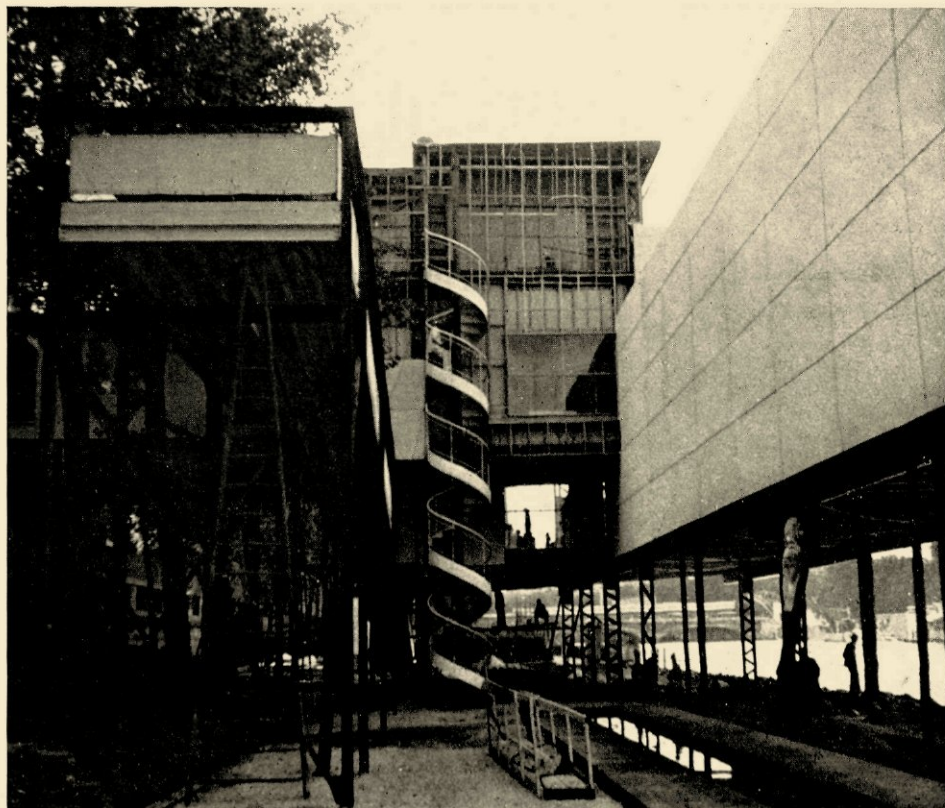

BEELDHOUWERKEN BIJ EN OP HET RUSSISCHE PALEIS -- ONDER: DE DOOD EN HET LEVEN -- TWEE RELIEFS VAN DEN FRANSCHEN BEELDHOUWER LAURENS VOOR HET PALEIS DER ONTDEKKINGEN

NIEUWE EN OUDE TECHNISCHE VORMGEVINGEN OP DE TENTOONSTELLING:
CONTRAST VAN VORM EN SPANNING VAN EIFFELTOREN EN PAVILJOEN DER
PUBLICITEIT - BENEDEN: PAVILJOEN DER UNION DES ARTISTES MODERNES

langens die de oude goden omvergeworpen hebben. Nog slechts kwaadwillige afgoden schenen zij hun geworden. Het menschdom zoekt nieuwe goden; lichamen en geesten snakken naar nieuw voedsel. De mensch weet dat hij niets verwezenlijken zal dan hetgeen hij zichzelf voor oogen gesteld heeft en gezien als een onvermurwbare noodzaak. De groote collectieve scheppingen geschieden alleen door het tumult heen der meest verbitterde verwoestingen. Men weet ook wel, dat niets ooit geheel en al sterft: eenmaal het doel bereikt zal het nog tijd genoeg zijn om hulde te brengen aan hen die het effect der eerste gebaren berekenden.

Hier voegt het ons een oogenblik stil te zijn en na te denken. Elk leven dat zich tracht te bevestigen begint met ondank. Maar ook dit is waar: ontsteld van verwondering beleven wij het ongehoorde feit, dat belangrijke figuren als die van Auguste Perret en Le Corbusier, ware voorgangers in de fransche architectuur van onze dagen, vergeten schijnen en verworpen, althans van deze tentoonstelling geweerd.

Zoozeer wordt de menschenwereld opgezweept door haar ontzettende krachtsinspanning; de deining der nieuwe bestemmingen draagt en tourmenteert haar tegelijk; en de individueele geesten, buiten zichzelf gebracht door de wonderbaarlijke grootschheid dezer baring, uiten zich met een zelfde frénésie in de meest tegenstrijdige bevestigingen.

Ziedaar, zooals ik het zie, het beeld dat opgeroepen wordt door deze tentoonstelling van 1937. En het is op het gebied der artistieke productie, dat de behoefte aan vernieuwing zich met de meeste scherpte doet gevoelen; intuïtief en vol vuur bij het zoeken naar nieuwe vormen hebben de kunstenaars oprijzende krachten ontdekt en de fatale noodwendigheid van een nieuwe aesthetiek, die in overeenstemming is met de nieuwe tijden. Aan den franschen kant inzonderheid merkwaardige en soms machtige interpretaties, die zich echter bepalen tot het bestreven van linéaire syntheses; dat zijn abstracte geometrische harmonieën, kunstig gekleurd en in essentie decoratief. Wil men een sterk werk, dan is het niet voldoende het te construeeren naar aangenomen beginselen; noodig is dat men de gedachte van den artiest er in voelt en zijn beheersching van de stof. 't Is waar dat de tegenwoordige samenleving zich heel wel vergenoegt met voorstellingen, zonder liefde aanschouwd. Noemen wij als toevallig zich op onze wandeling aanbiedend voorbeeld den fieren en gedurfd Eiffeltoren, nog altijd jong, een van de waarachtigste der daadwerkelijkheden op deze tentoonstelling.

Het „paleis” van de publiciteit daaronder is logisch en harmonisch. Zijn gevel, het openbare uitsprekend, metalen cellen, steunend op een constructie van uit-elkaar-te-nemen-buizen, is sober, maar herinnert eenigszins aan het gevel-zonnescherm, geprojecteerd voor het gebouw van Algerië door Le Corbusier.

In de verschillende prestaties, op deze tentoonstelling, van Rob. Mallet

Stevens, één der eersten uit de heroïsche periode, gevoelt men dat hij heeft willen ontsnappen aan den ouden lyrischen opzet van Dudok, maar, ze vervolgens meer van nabij beschouwend, bemerkt men dat hun architectuur, op deze wijze ontstaan, puur décoratief is en slechts schijnbaar berust op de soliede gegevens van nieuwe werkelijkheden; dat dit feitelijk niets dan een zinlooze reactie beteekent op al de veroveringen van het verleden, welke dan ook; dat de nog het minst onbetwistbare nuttigheid van dezen bouw is, de botterikken aan het schreeuwen te brengen, een algemeene opinie te wekken en haar voor te bereiden. Deze definitie zou men trouwens kunnen toepassen op de geheele fransche sectie: de kunstenaars hebben te veel neiging zich te slapen te leggen op het weeke kussen der oude rhythmten. De architecten der Expositie wenschten een aesthetiek tegemoet te zien, die de nieuwe tijden zou uitdrukken. Maar, in de niet te ontwarren vermenging der krachten en der verlangens die aanwezig zijn, weten velen de geometrische ruimten en de oorspronkelijke punten van oriëntering niet meer te onderscheiden. Zij hebben de geboorte van een architecturale aesthetiek begrepen, niet als de evolutie van een kiem, de ontbolstering eener nieuwe orde, waarvan al de functies, omhuld, stilzwijgend inbegrepen waren, maar, integendeel, als bepaald door en georiënteerd in de stervende aesthetiek. Zij zagen deze geboorte als een totale reconstructie, echter uitgaande van de oorspronkelijke elementen, teruggeworpen in den chaos, gelijk gebruikte stukken van een stalen machine gebroken worden en „pêle-mêle” in den smeltkroes terug gegooid, waaruit zij dan getransformeerd te voorschijn zullen komen. Zij nemen deze elementen opnieuw ter hand, zij organiseeren ze volgens abstracte theorieën; de plastiek wordt pure meetkunde; het woord verliest elke actueele waarde en is ten slotte niets meer dan een doode eenheid, waaraan men de macht tot ongelimiteerde evoluties toeschrijft.

Bouwvormen van een decorateur. De continuïteit is verdwenen, die toch de fundamenteele wet is van elke menschelijke cultuur. Men droomt van eenvoudige naast-elkaar-plaatsingen, van onsamenhangende geestesstaten, die ieder verband missen. Dwaaltochten der jeugd.

Een architect als Le Corbusier doet een poging om den geest aan dit gevaar te ontrukken. Met verwaarloozing van den statischen kant der courante architectuur in het paviljoen voor de expositie heeft hij iets samengesteld, van doek, conform aan het tijdelijk karakter van zulk een bouwsel, een wonderbaarlijke oplossing, die ergernis wekt, een spel van staven, ijzer en hout, het geheel gevat in een vierkante klok, een doek, gespannen met behulp van kabels en vastgezet op de manier van een circus. Deze vluchtige constructie moet het charter der moderne bouwkunst bevatten: het gecristalliseerde leven overeenstemmend met den nieuwen tijd.

Tot besluit van dit eerste gedeelte: laat ons zeggen, dat onder de architectonische prestaties der fransche sectie vele den indruk geven van een kunst,

die zijn eigen doel uit het oog verloren heeft en die zich niet meer bewust is van de grootheid en de noodwendigheden van onzen tijd: onvermijdelijk resultaat van de aanmoediging door politiek en critiek gegund aan tal van middelmatigheden.

Wat het buitenland betreft vallen twee tendenties op te merken, lijnrecht en brutaal tartend tegen over elkaar gesteld.

De paviljoens der dictatoriaal geregeerde staten zijn als doordrenkt van regionalisme, waarbij de scheppende geest ondergeschikt gemaakt is aan een laaggestemde en ten opzichte der historie enge politiek; immers vage droomen en exaltaties, die niet met de voeten in de realiteit staan, voldoen niet langer. Hun vertolking zou leugenachtig zijn. En de paviljoens der democratische staten, waarin gestreefd is naar een savant meesterschap en een hachelijk evenwicht, waarin de vroeger overheerschende hartstochten terugwijken of verdwijnen door de kracht van liefde voor de schoone en vrije artistieke poging? Zij duiden op de verbreding der individuele levens onder den drang, bij den dag groeiend, der collectieve eischen.

De strenge mathematische methoden waaruit de ontzaglijke materiele vooruitgang is voortgekomen, en de bewonderenswaardige mechanische scheppingen van onzen tijd dringen zich onoverwinnelijk naar voren. Vooral de architecten uit het noorden verlangen te construeeren met soliede realiteiten. Zij willen dat de kunst in de eerste plaats de deugd der logische samenstelling bezitte, waardoor hun constructieve macht zich bevestigt. Zij definieeren, om ze vervolgens uit te drukken, de strenge wetten en eischen van de gedachte, haar stabiliteit te midden van het vluchtig werkelijke, dat zij moet organiseren, haar duurzaamheid onder het grensloos vervloeien der uiterlijkheden. De zaak is, dat, te midden van de onophoudelijke veranderingen van het leven, de snelle opéénvolging der levensvormen die zij uitvindt, niets meer stabiel en definitief schijnt dan de gedachte zelve met de gestrengheid van haar wetten en de zekerheid harer overwinningen. Het is de taak der bouwers de nieuwe vormen te fixeeren. De kunst geve uitdrukking aan de innerlijke waarheid van een periode, aan haar eigenlijken zin, haar diepe ziel en haar verborgen eenheid.

Een laatste opmerking geldt het paviljoen van Nederland. 't Is treurig, maar de slechtste architectuur is juist die welke men scheidt denkende aan de kunst en speciaal die welke men samenstelt als een bouquet. De goede is als een boom, een levend organisme; een bouquet is geen organisme. „In ieder product, hetzij van natuur of kunst, is de schoonheid gevolg”, zeide mij een vriend. En ik geloof het ook. In den geest van het nederlandsche paviljoen is een evolutie zichtbaar in de richting van een hoogere rationaliteit, al naar mate de realiteit zich sterker organiseert. Men gevoelt dat de bouwer zich los